

АКСЬОНОВА

Ірина Вікторівна
ivaksonova@gmail.com

УДК 378.1

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
МОНІТОРИНГУ ПРИВАБЛИВОСТІ ВНЗ:
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ**

**FORMATION OF THE SYSTEM OF
MONITORING THE ATTRACTIVENESS OF
UNIVERSITIES: METHODOLOGICAL
BASES**

СТРИЖИЧЕНКО

Костянтин Анатолійович
strizh@bk.ru

к.е.н., доцент, кафедра статистици та економічного прогнозування, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,

д.е.н., доцент, професор, кафедра статистици та економічного прогнозування, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Стаття присвячена розробці методологічних засад формування системи моніторингу привабливості ВНЗ та визначенню елементів структури даної системи моніторингу.

Статья посвящена разработке методологических основ формирования системы мониторинга привлекательности вузов и определению элементов структуры данной системы мониторинга.

The article is devoted to development of methodological bases of formation of system of monitoring the attractiveness of higher education institutions and the definition of the elements of the structure of the monitoring system.

Ключові слова: система моніторингу, моніторинг привабливості ВНЗ, методологія формування системи моніторингу, елементи методології

Ключевые слова: система мониторинга, мониторинг привлекательности вузов, методология формирования системы мониторинга, элементы методологии

Keywords: monitoring system, monitoring the attractiveness of higher education institutions, the methodology of the formation of a monitoring system, the elements of the methodology

ВСТУП

Сучасна економіка - це економіка, заснована на інтелектуальному капіталі, знаннях та інформації, коли людські ресурси та інтелектуальний потенціал нації стають головним багатством будь-якої країни і головним інструментом в забезпеченні національної конкурентоспроможності.

Значення, яке сфера освіти і ринок освітніх послуг мають для розвитку національної економіки і нації в цілому, зумовило підвищення уваги держави і науки до цієї сфери за останні десятиліття. Розуміючи, що саме підвищення якості освіти є одним з необхідних інструментів для забезпечення подальшого прогресу, політики і вчені різних країн вже протягом ряду років розробляють концепції розвитку ринку освітніх послуг, зокрема ринку вищої освіти.

Для ефективної реалізації стратегічних напрямків політики в галузі освіти необхідний постійний моніторинг взаємовпливу сфери вищої освіти та

потреб цільових груп споживачів освітніх послуг.

Моніторинг в освіті являє собою систему збору, обробки, зберігання і розповсюдження інформації про освітні системи або окремі її елементи, а також про задоволення освітніх потреб населення, батьків, інших сфер (культури, науки, виробництва, суспільного життя).

В науковій літературі питання щодо визначення моніторингу в сфері освіти висвітлюються багатьма вченими, серед яких можна виділити Анненкову І.П., Анісімова П.Ф., Галаган А.І., Кальней В.О., Локшину О.І., Майорова О.М., Пономаренко В.С., Пульбере А.І., Раєвнєву О.В., Шишова С.С. та інших. Компаративний аналіз літературних джерел та існуючих досліджень систем моніторингу [1-5] дозволив визначити, що система моніторингу привабливості університету – це система, збору, оцінювання та аналізу інформації щодо іміджевої привабливості задля збільшення конкурентоспроможності ВНЗ.

Формування системи моніторингу привабливості ВНЗ потребує системного підходу та розробки підсистем моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища, які охоплюють питання, пов'язані зі спостереженням та аналізом тенденцій розвитку НТП та пріоритетних видів економічної діяльності, потреб роботодавців у випускниках певних спеціальностей, уподобань абітурієнтів стосовно певних спеціальностей та ВНЗ, якості навчання у ВНЗ.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні структури системи моніторингу привабливості ВНЗ та її елементів та розробці методологічних засад формування системи моніторингу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дослідження є монографії науковців із зазначеної проблематики, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, дані вибіркового анкетного обстеження роботодавців, абітурієнтів, випускників ВНЗ.

При проведенні дослідження використано компаративний аналіз, системний підхід, логічний аналіз, анкетування, метод узагальнення інформації.

РЕЗУЛЬТАТИ

Моніторинг – це інформаційна підтримка механізму формування системи передбачень щодо привабливості ВНЗ для абітурієнтів та роботодавців, об'єктами якого виступають:

1) процеси, що відбуваються у зовнішньому середовищі, а саме, на ринку праці у вигляді потреб та передбачень роботодавців та на ринку споживчих уподобань населення у вигляді передбачень абітурієнтів та їх батьків щодо вибору того чи іншого ВНЗ або спеціальності;

2) процеси, що відбуваються у внутрішньому середовищі, а саме, на ринку освітніх послуг у вигляді якості підготовки фахівців з вищою освітою, професійних передбачень майбутніх випускників ВНЗ та їх відповідності потребам ринку праці.

Отже, система моніторингу привабливості ВНЗ складається із підсистем моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища відносно ВНЗ, які, в свою чергу включають моніторинг ринків: праці, споживчих уподобань абітурієнтів та освітніх послуг, рис. 1.

Рис. 1. Запропонована структура системи моніторингу привабливості ВНЗ

Метою системи моніторингу привабливості ВНЗ є створення інформаційного забезпечення для формування механізму розподілу державного замовлення між ВНЗ у відповідності до рейтингу привабливості ВНЗ серед абітурієнтів та потреб національної економіки у фахівцях за певними спеціальностями.

Основними завданнями моніторингу привабливості ВНЗ є:

1) розробка комплексу показників, що забезпечують цілісне уявлення про тенденції розвитку науково-технічного прогресу та необхідні ринку праці компетентності випускників за певними спеціальностями;

2) інформаційне забезпечення аналізу передбачень абітурієнтів та їх батьків щодо вибору певного ВНЗ або (та) спеціальності на підставі результатів вибору предметів ЗНО та якості отриманих результатів здачі

ЗНО;

3) розробка системи показників оцінки якості навчання у ВНЗ та професійних передбачень випускників;

4) систематизація інформації щодо споживчих уподобань абітурієнтів, роботодавців у відповідності із тенденціями розвитку економіки;

5) аналітичне забезпечення відповідності між кількістю бюджетних місць та чисельністю випускників ВНЗ за певними спеціальностями;

б) забезпечення регулярного й наочного представлення й оновлення інформації про процеси, що відбуваються на ринку освітніх послуг, ринку праці та ринку уподобань абітурієнтів щодо привабливості ВНЗ та певних спеціальностей.

Відповідно до запропонованої структури системи моніторингу привабливості ВНЗ, розроблено методологічні засади формування системи моніторингу, що включають визначення проблеми, формулювання принципів та тверджень (табл. 1).

Таблиця 1

Елементи методології формування системи моніторингу привабливості ВНЗ

Елементи методології	Зміст
Проблема	відсутність адекватного взаємозв'язку між розподілом бюджетних місць за певними ВНЗ та спеціальностями, потребами економіки в спеціалістах та уподобаннями абітурієнтів щодо вибору ВНЗ та спеціальності
Принципи	відкритості, цілеспрямованості, безперервності, надійності, достовірності, ефективності, структурованості
Твердження	1) моніторинг привабливості ВНЗ є складноструктурованою системою, що забезпечує функціонування механізму діагностики, прогнозування та прийняття рішень щодо розподілу бюджетних місць серед ВНЗ та випуску певних спеціалістів відповідно до потреб національної економіки; 2) моніторинг привабливості ВНЗ забезпечує інформаційні взаємозв'язки між ринком праці, ринком споживчих уподобань абітурієнтів та ринком освітніх послуг; 3) ефективна система моніторингу привабливості ВНЗ передбачає перманентне оновлення бази даних щодо критеріїв привабливості певних спеціальностей та іміджу ВНЗ відповідно до ситуації, яка динамічно змінюється; 4) отримані інформаційні дані в результаті моніторингу привабливості ВНЗ є основою проведення поточної та стратегічної діагностики і прогнозування потреб національної економіки у спеціалістах з набором певним компетентностей; 5) система моніторингу потреб у фахівцях з вищою освітою є інформаційним підґрунтям механізму розподілу державного замовлення між ВНЗ та спеціальностями

Проведене теоретичне дослідження дозволило сформулювати наступні принципи формування системи моніторингу привабливості ВНЗ:

відкритості - інформація отримана в процесі функціонування системи моніторингу має бути відкрита не лише для учасників системи, але й для зацікавлених користувачів;

цілеспрямованості - передбачає орієнтацію системи моніторингу на створення та розвиток інформаційно-аналітичної підтримки процесу прийняття управлінських рішень щодо формування привабливості ВНЗ для потенційних абітурієнтів;

безперервності – передбачає таку організацію системи моніторингу, при якій інформація про стан інтегрованої системи або її елементів носить постійний характер, не переривається у часі, що дозволяє відстежувати появу змін в системі та адекватно реагувати на них;

надійності - наслідування даного принципу покликано забезпечити «налаштування» системи моніторингу на збір статистично значимих даних, які дозволяють адекватно оцінити умови, процеси та результати, що вивчаються;

достовірності - відноситься як до початкової інформації, так і до результатів проведення моніторингу. Реалізація цього принципу покликана забезпечити довіру споживачів «продукту» моніторингу до джерел інформації, методів її

отримання, обробки, аналізу;

ефективності - запропонована система моніторингу привабливості ВНЗ повинна сприяти обґрунтованому розподілу бюджетних місць між необхідними для економіки спеціальностями у відповідності із потребами роботодавців та уподобаннями абітурієнтів;

структурованості - полягає у забезпеченні взаємозв'язку інформації за системою показників та із суб'єктами інституційної підтримки механізму державного фінансування вищої освіти.

Розглянемо зміст тверджень, що лежать в основі формування системи моніторингу привабливості ВНЗ, наведених в табл. 1.

Система моніторингу є складноструктурованою, вона включає три підсистеми: моніторинг ринку праці, моніторинг ринку споживчих уподобань абітурієнтів та моніторинг ринку освітніх послуг, які у свою чергу також мають підсистеми. Дані підсистеми розглядаються в межах зовнішнього та внутрішнього моніторингу стосовно ВНЗ. Сформована система показників для моніторингу повинна давати зважену та всебічну оцінку тим процесам, які відбуваються в кожній з підсистем, а отже допомагати приймати обґрунтовані управлінські рішення. Своєчасне реагування на зміни в підсистемах дозволяє налаштовувати створену систему моніторингу до вимог, що висуває поточний

період розвитку національної економіки, її потреб стосовно випускників ВНЗ та передбачень самих абітурієнтів та отримати системне уявлення щодо формування привабливості ВНЗ для потенційних споживачів освітніх послуг.

2. В умовах інтенсивних змін в сфері розвитку вищої освіти, сфері науково-технічного розвитку економіки та в умовах демографічної кризи як в загальноосвітньому, так і в національному масштабі істотно зростає підвищення привабливості ВНЗ для потенційних користувачів їхніх послуг з метою отримання найбільшого числа бюджетних місць, а отже, підтримки з боку державного бюджету. Головні напрями реформування системи вищої освіти підпорядковані досягненню цих цілей. Таким чином, одним із основних завдань моніторингу є формування інформаційного забезпечення для проведення моніторингу стану взаємозв'язків між роботодавцями, вищими навчальними закладами та потенційними абітурієнтами ВНЗ, що має ґрунтуватися на даних отриманих від усіх учасників даного процесу.

3. Процес визначення привабливості ВНЗ та найбільш затребуваних спеціальностей включає досить значну кількість учасників, а отже потребує постійної координації дій між ними. Функціонування кожної підсистеми запропонованої системи моніторингу повинно розглядатися з позиції можливості налаштування, тобто її адаптації до змін, що відбуваються в усіх об'єктах моніторингу. Але адаптивність повинна носити не формальний характер, а реальний, який можна реалізувати за рахунок проведення перманентного оновлення бази даних виділених показників та аналізу тих тенденцій, які відбуваються на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти та потреб національної економіки в певних спеціалістах.

4. З плінністю часу, потреби ринку праці до майбутніх фахівців змінюються, що пов'язано з перебудовами, які відбуваються в економіці держави. ВНЗ являє собою структуру, яка, по своїй суті, досить статична, що зумовлено ідеологією, яка пропагувалися в останні десятиліття – надання знань та вмінь за обраною спеціальністю. Але зміни, які відбулись та відбуваються в національній економіці сприяють трансформації у розумінні місця ВНЗ в процесі формування майбутнього фахівця. Зараз не достатньо підготувати фахівця у відповідності до освітньої програми та у кількості за ліцензійним обсягом. Необхідно, по-перше, надати йому такі професійні та життєві компетентності, які допоможуть швидко адаптуватися до ринкових умов, а, по-друге, готувати спеціалістів у відповідності до попиту на них, який формується під впливом

тенденцій розвитку та пріоритетності певних видів економічної діяльності.

5. Сучасна реформа вищої освіти потребує перегляду механізму державного фінансування ВНЗ та розподілу бюджетних місць між ними. В сучасних умовах, бюджетні місця будуть йти за абітурієнтом з найвищими балами. Отже, важливим є аналіз передбачень абітурієнтів стосовно ВНЗ та підвищення їх привабливості. Все це дозволяє реалізувати моніторинг привабливості ВНЗ з боку потенційних користувачів його послуг.

ВИСНОВКИ

На процес освіти впливають не тільки якість та функціонування ринку освітніх послуг, а й процеси, що протікають на ринку праці та ринку уподобань населення стосовно вищої освіти. У зв'язку з цим, моніторинг в освіті є сполучною ланкою між уподобаннями населення та потребами ринку праці.

Запропонована система моніторингу привабливості ВНЗ дозволяє здійснювати оцінку та аналіз поточної іміджевої привабливості університету з урахуванням зовнішнього та внутрішнього середовища задля посилення його конкурентоспроможності. На підставі даного моніторингу органи управління отримують інформацію про стан освітньої системи та її окремих складових, виявляють проблеми, що виникли в процесі запровадження педагогічних інновацій, з'ясовують тенденції розвитку освіти та прогнозують зміни, необхідні для перспективного функціонування освітньої системи у відповідності із потребами національної економіки, уподобаннями роботодавців та абітурієнтів.

Список використаних джерел

1. Боровкова Т.И., Морев И.А. Мониторинг развития системы образования. Часть 1: Теоретические аспекты: Учебное пособие. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2004. – 150 с.
2. Галіцин В.К. Системи моніторингу. – К.: КНЕУ, 2000. – 232 с.
3. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За ред. О.І. Локшиної – К.: К.І.С., 2004. – 128 с.
4. Системи фінансового моніторингу. Методологія проектування: Монографія/ За ред. О.В. Мозенкова. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 152 с.
5. Регулювання потреби у фахівцях з вищою освітою для національної економіки: методологічне та інформаційно-модельне забезпечення: монографія / Під наук ред. докт. екон. наук, проф. В.С. Пономаренка, докт. екон. наук, проф. Раєвнєвої О.В. – Х.: ФОП Александрова К.М., 2015. – 544 с.